

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 56983-09-24

לפני: כבוד השופט עופר גרוסקופף
כבוד השופט יחיאל כשר
כבוד השופטת רות רונן

העותר: משה שי וענונו

נגד

המשיבים: 1. שריל שרה וענונו
2. בית הדין הרבני האזורי
3. בית הדין הרבני הגדול

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך ישיבה: כ"ז תשרי תשפ"ו (19.10.2025)

בשם העותר: עו"ד שלמה בן חיים

בשם המשיבה 1: עו"ד צבי גלר

בשם המשיבים 2 ו-3: עו"ד רפי רכס

פסק דין

השופט עופר גרוסקופף:

לפנינו עתירה למתן צו על תנאי המכוונת נגד פסק דינו של בית הדין הרבני הגדול מיום 16.7.2024, במסגרתו נקבע כי לבתי הדין הרבניים סמכות לדון בתביעת הגירושין שהגישה המשיבה 1 נגד העותר.

1. למען בהירות הדברים, נציג בפתח פסק דיננו, בתמצית, את עיקרי התשתית הנורמטיבית הרלוונטית לעתירה:

חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953 (להלן: חוק בתי דין רבניים או החוק), מסמך את בתי הדין הרבניים לדון, בין היתר, בתביעות למתן גט לפי דין תורה. בכלל זה, סעיף 1ב4(א) לחוק מקנה לבתי הדין סמכות שיפוטית כללית

לדון בתביעות כאמור, המוגשות על ידי אישה יהודייה נגד בעלה היהודי, וזאת בתנאי "שהנישואין נערכו על פי דין תורה והאישה לא קיבלה גט מנישואין אלה בבית דין מחוץ לישראל", ונוסף על כך מתקיים אחד מבין התנאים הבאים – במקום מושבו של אחד מהצדדים אין בית דין שניתן לערוך לפניו גט לפי דין תורה מחוץ לישראל; האישה הגישה בקשה לבית דין כאמור, והאיש לא התייצב לדיון במשך ארבעה חודשים; בית דין כאמור קבע כי האיש ייתן גט לאשתו, אולם בחלוף שישה חודשים ועל אף מאמץ סביר לאכוף את החלטת בית הדין – הגט לא ניתן.

סעיף 1ב4(א) לחוק מקנה איפוא סמכות לבתי הדין הרבניים לדון בתביעות למתן גט, לאחר שהאישה נתקלה בקשיים בקבלתו (בין אם בשל היעדר בית דין מתאים ובין אם בשל התנהלות הבעל) – וזאת על אף שהנישואין נעשו מחוץ לישראל ואף הניסיון לקבל את הגט נעשה מחוץ לישראל. תכליתה של הקניית סמכות זו היא לשחרר נשים מעגונות, על רקע הקושי שנשים יהודיות ברחבי העולם שנישאו לפי דין תורה עשויות להיתקל בו כאשר הגברים להן נישאו נמנעים מלתת להן גט. זאת, משעה שבתי הדין הרבניים בחוץ לארץ רשאים אומנם, מבחינה הלכתית, להורות על גירושין – אך, בשונה מבתי הדין הרבניים בישראל, לרוב הם נעדרים הסמכויות המתאימות לצורך כפייה על בעלי הדין להופיע בפניהם או לציית לפסקי הדין הניתנים על ידם. כך, אם אותן נשים לא יוכלו לפנות לבתי הדין הרבניים בישראל – הן עלולות להישאר ללא אפשרות לכפות על בני זוגן ליתן להן גט; וכנגזר מכך להיוותר עגונות (בג"ץ 2170/23 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב, פסקאות 12-13 (7.5.2023)). הרחבת סמכותם של בתי הדין הרבניים בישראל כך שהיא תחול גם במקרים כאמור, היא איפוא ביטוי לזהותה היהודית של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, וכנגזר מכך החובה שמדינת ישראל רואה לעצמה לדאוג להבטחת שלומם של יהודים באשר הם – ובענייננו לנשים יהודיות באשר הן מפני עגונות (והשוו סעיף 6(א) לחוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי).

2. סעיף 1ב4(ג) לחוק, העומד ביסוד המחלוקת בה עסקינן, מוסיף וקובע כי בית הדין הרבני לא ידון בתביעות כאמור בסעיף 1ב4(א) לחוק, אלא בהתקיים מספר דרישות נוספות, ובהן זו הקבועה בסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק, לפיה:

כתב התביעה הומצא לנתבע בישראל או שהנתבע נמצא
בישראל במועד הגשת התביעה, ובלבד שכתב התביעה
הומצא לו כדין;

סעיף זה משקף את הדרישה כי על מנת שערכאה שיפוטית ישראלית תוכל לדון בעניינו של נתבע, נדרש כי היא תרכוש לגביו סמכות שיפוט בינלאומית, עניין המחייב כי כתב התביעה יומצא לו בהתאם להוראות הדין (השוו: תקנות 158-169 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: התקסד"א); רע"א 3774/22 תרו תעשייה רוקחית בע"מ נ' הייט, פסקה 16 לפסק דיני (25.10.2022) (להלן: עניין תרו); רע"א 4625/22 נענה נ' כץ, פסקה 11 לפסק דינו של השופט נעם סולברג (10.1.2023) (להלן: עניין נענה)).

3. בסעיף 14ב(ג) לחוק נקבעו שתי חלופות לביצוע המצאה של כתב התביעה על מנת שבית הדין הרבני ירכוש סמכות על נתבע בהליך גירושין לפי סעיף 14ב(א) לחוק – הראשונה, כי "כתב התביעה הומצא לנתבע בישראל" (להלן: החלופה הראשונה); והשנייה, כי "הנתבע נמצא בישראל במועד הגשת התביעה, ובלבד שכתב התביעה הומצא לו כדין" (להלן: החלופה השנייה). חלופות אלה מקבילות לשתיים מהדרכים לביצוע המצאה לפי הדין האזרחי הכללי: החלופה השנייה משקפת את "דרך המלך" להמצאת כתב תביעה – מסירה פיזית לנתבע המצוי בישראל (ראו הרישא של תקנה 163(א) לתקסד"א); החלופה הראשונה מרחיבה את דרכי ההמצאה, ומאפשרת המצאה גם כשהנתבע עצמו אינו מצוי בישראל, וזאת, כפי שיובהר בהמשך, כשיש לו נוכחות קונסטרוקטיבית בישראל, כגון כשמינה לעצמו עורך-דין מייצג או מורשה מטעמו (ראו הסיפא לתקנה 163(א) לתקסד"א). כפי שיובהר בהמשך, עניינו בהליך זה בנתבע שאינו מצוי פיזית בישראל, ועל כן המחלוקת נעוצה בפרשנות החלופה הראשונה – "כתב התביעה הומצא לנתבע בישראל".

4. על רקע זה נפנה להצגת עיקרי העובדות הדרושות לעניינו: העותר והמשיבה 1 (להלן: המשיבה) הם אזרחי ארצות הברית (העותר גם אזרח ישראל) ומתגוררים בה. בשנת 2007 הם נישאו כדמו"י בקליפורניה, ונולדו להם חמישה ילדים. נישואיהם של הצדדים עלו על שרטון, ובשנת 2019 המשיבה פתחה תיק גירושין בבית הדין הפרטי "ועד הרבנים דקליפורניא" (להלן: בית הדין בקליפורניה), והגישה גם תביעת גירושין, רכוש ומשמורת לבית המשפט לענייני משפחה בקליפורניה. במשך שנתיים וחצי העותר זומן לבית הדין בקליפורניה, אך סירב להגיע (תוך שהציע לפנות לבית דין אחר). לנוכח זאת, ביום 30.5.2022 הוציא בית הדין בקליפורניה כתב סירוב נגד הבעל; ובחלוף כחודשיים, ביום 2.8.2022 הגישה המשיבה תביעת גירושין (כעגונת חו"ל) לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב (להלן: תביעת הגירושין ו-בית הדין האזורי, בהתאמה), ונוסף על כך תביעה לקבלת מזונות מעוכבת מחמתו. במסגרת ההליך בפני בית הדין האזורי, כפר העותר בסמכותו של בית הדין לדון בתביעת הגירושין. יוער, אומנם, כי בשלב מסוים

העותר הביע נכונות לפנות לבית דין שהצדדים הסכימו עליו, לאחר שבית הדין האזורי שוחח עמו טלפונית – אך לאחר שהחליף בא-כוח הוא חזר בו מהסכמתו האמורה.

5. נוכח כפירתו של העותר בסמכות בדין הדין האזורי, ביום 28.2.2024 ניתנה החלטת בית הדין לפיה במקרה דנן התקיימו תנאי סעיף 1ב4 לחוק בתי דין רבניים, וזאת מאחר שבית הדין בקליפורניה הוא בית דין המוכר למתן גט באזור מגורי הצדדים, אך אין בידו לטפל בתיק. ובכל מקרה, שיתוף הפעולה האמור של העותר עם בית הדין האזורי בניסיון להגיע למתווה מוסכם, מלמד כי הוא קיבל על עצמו את סמכותו.

6. העותר הגיש על החלטה זו ערעור לבית הדין הרבני הגדול (להלן: בית הדין הגדול), ופסק דינו ניתן ביום 16.7.2024. בית הדין הגדול קבע תחילה כי לכאורה אכן בית הדין האזורי אינו מוסמך לדון בתביעת הגירושין, שכן בשעתו ההמצאה נעשתה רק בארה"ב, ולכן לא התקיים התנאי הקבוע בסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק בתי דין רבניים. ואולם, בית הדין הגדול הוסיף וקבע כי לפי החלופה הראשונה הקבועה בסעיף זה, ניתן לבצע המצאה לנתבע שאיננו מצוי בישראל – וזאת באמצעות שליחו. בהתאם לכך, הובהר כי ביום 2.7.2024, לאחר הדיון בבית הדין הרבני הגדול, במסגרתו התברר למשיבה כי עשוי להיות פגם בהמצאה שביצעה בעבר, היא הגישה את כתב התביעה לבא-כוח העותר (באמצעות דואר רשום); ומאחר שייפוי הכוח שניתן לו הינו נרחב, נקבע כי המצאת התביעה לידי, למרות השלב המאוחר בו בוצעה, מהווה המצאה כדין לעותר. לאור זאת, בית הדין הגדול קבע כי בית הדין האזורי מוסמך לדון בתביעת הגירושין.

7. במסגרת העתירה שלפנינו, טוען העותר, בעיקרם של דברים, כי בית הדין הגדול שגה בקביעתו לפיה בית הדין האזורי מוסמך לדון בתביעת הגירושין, וזאת מאחר שמסירת כתב התביעה לבא-כוחו אינה עונה לאחת מהחלופות הקבועות בסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק בתי דין רבניים; כי המשיבה הודיעה לבית הדין הגדול על ההמצאה מבלי לבקש הוספת ראיות, ומבלי שבית הדין הגדול נתן לו הזדמנות להגיב; כי ממילא ייפוי הכוח לבא-כוחו היה "אך ורק לגבי סגירת התיק בבית הדין" (סעיף 48 לעתירה); כי כתבי בית הדין לא הומצאו אף לבא כוחו; וכי נפלו מספר פגמים בהתנהלות בתי הדין הרבניים. במכלול האמור, העותר גורס כי קמה הצדקה להתערבות בפסק דינו של בית הדין הגדול.

8. המשיבה, בתגובתה, טוענת כי דין העתירה להידחות מהטעם שכתב התביעה הומצא לבא-כוח העותר (ברמה העובדתית), והמצאה זו מהווה המצאה לעותר בישראל, בהתאם לסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק בתי דין רבניים והפרשנות שניתנה לו. לצד האמור, המשיבה גורסת כי ההליכים המשפטיים בהם נוקט העותר נעשים בחוסר תום לב מובהק, ועל מנת להימנע ממתן גט.

9. אף הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני (להלן: הייעוץ המשפטי) סבור כי דין העתירה להידחות. לעמדתו, לפי החלופה הראשונה בסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק לא נדרש כי הנתבע יהיה בישראל, אלא רק שכתב התביעה הומצא לו בישראל. מצב דברים זה אפשרי מכוח עיקרון הייצוג למשל כאשר הנתבע מיוצג על ידי עורך-דין מטעמו, ולמעט כאשר ייפוי הכוח שניתן לעורך הדין מוגבל ביחס לקבלת כתבי טענות. בענייננו, ייפוי הכוח רחב וכולל, ולכן נטען כי ההמצאה נעשתה כדין. עוד הוער בהקשר זה, כי החשש הכללי מפני הפעלה רחבה של סמכויות השיפוט בישראל איננו מתקיים ביחס לעותר, היות שהוא אזרח ישראל ויש לו גם זיקות סובייקטיביות לישראל; וכי בית הדין האזורי קנה סמכות שיפוט גם מכוח עילות נוספות בחוק בתי דין רבניים. ביחס לטענה כי כתב התביעה לא נמסר לבא-כוח העותר, נטען כי יש לדחותה נוכח אישור המסירה שהציגה המשיבה, וממילא מדובר בטענה ערעורית נגד קביעה עובדתית של בית הדין הגדול שאין להתערב בה. עוד נטען, כי הגם שהיה ראוי ליתן לעותר הזדמנות לשטוח את טענותיו ביחס להמצאה, אין בפגם זה כדי להביא לביטול פסק הדין משעה שלא נגרם לו עיוות דין.

10. ביום 19.10.2025 קיימנו דיון בעתירה, במהלכו חזר בא-כוח העותר על עיקרי טענותיו, והדגיש כי הוא לא קיבל את כתב התביעה; וכי ייפוי הכוח שניתן לו הוא עניין "טכני" בלבד.

דיון והכרעה

11. לאחר שעיינו בטענות הצדדים בכתב ובעל-פה, הגענו לכלל מסקנה כי דין העתירה – להידחות.

12. את עיקר יהבו משליך העותר על סעיף 1ב4(ג)(1) לחוק בתי דין רבניים, וטוען כי החלופות הקבועות בו אינן מתקיימות במקרה דנן. נזכיר, כי סעיף זה קובע כך:

1ב4(ג). לא ידון בית דין רבני בתביעה כאמור בסעיף קטן
(א) אלא אם כן התקיימו תנאים אלה:

(1) כתב התביעה הומצא לנתבע בישראל או
שהנתבע נמצא בישראל במועד הגשת התביעה,
ובלבד שכתב התביעה הומצא לו כדין;

כאמור, בית הדין הגדול קבע כי במסגרת החלופה הראשונה – "הומצא לנתבע בישראל" – אין צורך בנוכחות פיזית של הנתבע בישראל (להבדיל מהחלופה השנייה שבהמשך הסעיף), אלא נדרש רק שההמצאה תיעשה בישראל. דהיינו, בהתאם לדרכי ההמצאה שנקבעו לנתבעים בישראל באופן כללי, ובכלל זה ניתן להמציא את כתב התביעה לבא-כוח הנתבע. פרשנות זו מקובלת עלינו. נסביר. כפי שהוזכר בראשית הדברים, רכישת סמכות בינלאומית של בית משפט ישראלי תלויה בהמצאה תקפה של כתב הטענות הראשון בהליך לנתבע. "דרך המלך" היא אומנם המצאה אישית לנתבע המצוי בישראל; אך נתיב אפשרי נוסף לכינון סמכות כאמור קבוע בתקנה 163(א) סיפא לתקסד"א, העוסקת בהמצאה לנתבע הנעשית בישראל מכוח נוכחותו הקונסטרוקטיבית בגבולות הארץ (עניין תרו, בפסקה 18; עניין נענה, בפסקה 2 לחוות דעתי). זאת, בדרך של המצאה לעורך דינו של הנתבע, ללא קשר לשאלה אם הנתבע מצוי בישראל. אפשרות המצאה זו עומדת איפוא גם לתובע במסגרת תביעה מכוח סעיף 1ב4(א) לחוק בתי דין רבניים, בהתאם לחלופה הראשונה הקבועה בסעיף 1ב4(ג)(1) לחוק.

13. ודוק, האפשרות להמציא כתב תביעה לעורך דין איננה בלתי מוגבלת, אלא היא תלויה בכך ש"עורך הדין פועל באותה העת כעורך דינו של הנמען לצורך העניין הספציפי נשוא התביעה, גם אם עורך הדין לא הוסמך מפורשות לייצג את הנמען בהליך שנפתח בבית המשפט" (יששכר רוזן-צבי הרפורמה בסדר הדין האזרחי: מורה נבוכים 679 (מהדורה שלישית – דיגיטלית, יולי 2025) (להלן: רוזן צבי)). ואולם, לא נדרשת הרשאה מפורשת לפיה עורך הדין מוסמך לקבל מסמכים וכתבי טענות עבור מרשו, ועל מנת לסייג הסמכה זו נדרשת "הוראה ספציפית בייפוי הכוח, מפורשת וברורה, אשר מגבילה את סמכותו של עורך הדין לשמש כתובת להמצאת כתבי בית דין" (עניין נענה, בפסקה 17 לפסק דינו של השופט סולברג).

הערה: סעיף 169 לתקסד"א, שאין לו תחולה ישירה בעניינינו, מעגן במפורש את אפשרותו של נתבע בהליך אזרחי לכפור בסמכות בית המשפט, מבלי שעצם התייצבותו לדיון בשאלת הסמכות, או מינוי עורך דין לצורך כך, יאפשרו להמציא לו או לעורך הדין האמור כתבי טענות באופן המקנה סמכות לגביו. ואולם, יש לפרש הוראה זו בהתאם

להלכות הנזכרות לעיל, כך שאין היא שוללת את כוחה של ההמצאה באמצעות בא-כוח באופן מוחלט, אלא רק באותם מקרים שבהם ייפוי הכוח שניתן לעורך הדין היה מוגבל לדיון בטענת הסמכות (ראו: עניין נענה, פסקה 4 לחוות דעת הנשיא עמית (דעת מיעוט, אך לא לעניין זה)).

אמור מעתה: לפי סעיף 1ב4(ג)(1) לחוק בתי דין רבניים, ניתן לבצע המצאה לנתבע על ידי מסירת כתב התביעה לבא-כוחו, גם אם הנתבע איננו נמצא בישראל באותה שעה, וזאת כל עוד בייפוי הכוח שניתן לבא הכוח לא סויגה באופן מפורש וברור סמכות בא הכוח לייצג את הנתבע, תוך הגבלתה לצורכי הדיון בשאלת הסמכות בלבד.

14. בענייננו, כפי שגם ציין בקצרה בית הדין הגדול, ייפוי הכוח מיום 31.1.2024 שניתן לבא-כוח העותר הוא כללי ונרחב (ראו נספח א' לתגובת הייעוץ המשפטי). כך, למשל, בפתח המסמך מינה העותר את בא הכוח (ועורכי דין נוספים) לייצגו "בעניין משפטי/ הוצל"פ/ בית הדין הרבני" – מבלי לסייג זאת; ולאחר מכן צוינו פעולות רבות שעורכי הדין "רשאים לעשות ולפעול" בשמו ובמקומו של העותר – כאשר אחת מהן היא "לגבות את סכום התביעה או כל סכום אחר בכל עניין מהעניינים הנ"ל לרבות הוצאות בית המשפט ושכר טרחת עו"ד, לקבל בשמי כל מסמך וחפץ ולתת קבלות ושחרורים כפי שבא כוחי ימצא לנכון ולמתאים" (ראו שם בסעיף 10; ההדגשה נוספה). זאת ועוד, אחת מהפעולות שנזכרו בייפוי הכוח הסטנדרטי, שעניינה "למסור כל עניין הנובע מהעניין האמור לעיל לבוררות ולחתום על שטר בוררות כפי שבא כחי ימצא לנכון" (ראו שם בסעיף 6), נמחקה בקו – מה שמלמד כי ייפוי הכוח הכללי מסייג את סמכותם של עורכי הדין רק ביחס לאותה פעולה שצוינה (העברת סכסוך לבוררות). מכל מקום, הגבלה ספציפית, מפורשת וברורה המגבילה את סמכותם עורכי הדין לשמש ככתובת להמצאת כתבי טענות; או הקובעת כי זו מוגבלת רק לדיון בשאלת הסמכות – בוודאי אין בנמצא. מאחר שכך, בצדק קבע בית הדין הגדול כי ההמצאה לבא הכוח העותר נעשתה כדין; וכנגזר מכך כי לבתי הדין הרבניים הוקנתה סמכות לדון בתביעת הגירושין (ראו בדומה: בר"ע 156/73 UNIROYAL INC נ' ציון חברה לביטוח בע"מ, פ"ד כח(1) 229 (1973)).

15. עם זאת, ובכל הנוגע לטענה כי כתב התביעה כלל לא הומצא לבא-כוח העותר – המדובר בטענה עובדתית שלא נדונה בבית הדין הגדול, מהטעם שלא ניתנה לעותר זכות טיעון ביחס לכך (להבדיל ממצב שבו העותר לא העלה טענה זו בפני בית הדין הגדול. השוו ואבחנו: בג"ץ 14545-11-24 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול, פסקה 5 (18.11.2024)). המשיבה מציגה, אומנם, אישור מסירה בדבר שליחת כתב התביעה

(צורף כנספח ב' לתגובת הייעוץ המשפטי) – אולם עניין עובדתי זה כאמור לא התברר בבית הדין הגדול, ולעותר לא ניתנה הזדמנות להעלות טענותיו לגביו. ועדיין, על אף הבעייתיות שאנו מוצאים באמור, איננו סבורים כי יש צורך לקבל את העתירה מטעם זה, ולהורות מיוזמתנו על החזרת הדיון לבית הדין הרבני. זאת, בעיקרם של דברים, בהינתן שהטענה נטענה מבלי שהונחה לפנינו תשתית עובדתית המאפשרת בדיקתה, ונוכח האפשרות העומדת ממילא לעותר, כפי שהובהר על ידי הייעוץ המשפטי, להגיש בקשה מנומקת וממוסמכת לבית הדין הגדול על מנת שייבחן לגוף הדברים את טענתו ביחס לאי-המצאת כתב התביעה לבא-כוחו, זאת בהתאם להוראות תקנה קכ"ט(1) לתקנות הדיון בבתי-הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, הקובעת כי "בעל-דין זכאי בכל זמן לבקש דיון מחדש מבית-הדין שדן בעניינו על סמך טענות עובדתיות או ראיות חדשות שלא היו ידועות לו בדיון הקודם". למותר לציין כי איננו מביעים עמדה ביחס לבקשה זו, ככל ואכן תוגש.

16. להשלמת התמונה נציין כי בתום הדיון מסר בא-כוח העותר, עו"ד שלמה בן חיים, כי העותר שלח אליו הודעה המורה על ביטול יפוי הכוח שנתן לו. כגיבוי לאמירה זו אף נמסר לתיק בית המשפט ביום 19.10.2025 (לאחר הדיון) הודעה בכתב בנדון (לפיה יפוי הכוח שניתן לו ולעורכי דין נוספים מבוטל). אפס, ככל שנרכשה הסמכות כלפי העותר בהמצאה שבוצעה לבא-כוחו כל עוד יפוי הכוח היה בתוקף, פשיטא כי אין בביטולו המאוחר של יפוי הכוח לעו"ד בן חיים כדי להביא לביטול בדיעבד של הליך המצאה שבוצע כדין בישראל קודם לכך, עת היה עו"ד בן חיים בא-כוחו של העותר.

17. סוף דבר: העתירה נדחית. בנסיבות העניין, העותר יישא בהוצאות המשיבה בסך של 5,000 ש"ח.

ניתן היום, ו' בחשוון התשפ"ו (28.10.2025).

רות רונן
שופטת

יחיאל כשר
שופט

עופר גרוסקופף
שופט